

OB 50 LETNICI ZDRAVSTVENEGA DOMA

Strokovna srečanja zdravnikov, na katerih obravnavajo teme s področja zgodovine medicine potekajo že desetič. To pot je prireditev v Velenju, najmlajšem slovenskem mestu, ki se je razvilo v zadnjih petdesetih letih na premogovniškem področju v Šaleški dolini. Mesto Velenje in z njim Zdravstveni dom praznujeta v teh mesecih petdeset let od časov, ko je sredi polj v dolini, kjer je živel 16.541 kmetov in rudarjev in kraja Velenje z 1.121 prebivalci zraslo rudarsko, industrijsko, gospodarsko področje kjer živi danes 42.688 ljudi raznih poklicev v kulturnem in upravnem središču v Velenju s 37.337 prebivalci.

Doc. dr. Ivan Pintar, ki je že leta 1934 začel predavati zgodovino medicine na ljubljanski medicinski fakulteti in bil med drugo svetovno vojno interniran v koncentracijskem taborišču Dachau, je postal po ustanovitvi popolne Medicinske fakultete v Ljubljani leta 1945, prvi predstojnik Inštituta za zgodovino medicine. Napisal je prvi slovenski učbenik s tega področja. Strokovna srečanja z njegovim imenom so postala tradicionalna. Da se ob obletnici razvoja mesta, ohrani zgodovinski spomin tudi na razvoj zdravstvene službe, ki je dostojno sledila gospodarskemu razvoju, sta se Inštitut za zgodovino medicine Medicinske fakultete Univerze v Ljubljani in Znanstveno društvo za zgodovino zdravstvene kulture Slovenije odločila, da strokovno srečanje zgodovinarjev medicine leta 2008 posvetita temu dogodku in v Velenju organizirata jubilejne 10. Pintarjeve dneve.

Damijan Kljajič iz Muzeja Velenje je predstavil zgodovinski razvoj Šaleške doline po drugi svetovni vojni. Mesto Velenje, ki je zraslo med leti 1955 in 1990 v sodobno gospodarsko in kulturno središče se je v tedanjih razmerah graditve socializma srečevalo z mnogimi protislovnimi zamislimi in spreminjajočimi odločitvami v razvoju premogovništva, urbanizma in industrijske graditve. To se je odražalo pri izbiri in pogosti zamenjavi kadrov v vodstvih podjetij in v upravi. Če celoten projekt graditve ne bi imel tako odločne podpore v najvišjih državnih in političnih organih, bi bil težko uresničen. Z intenzivnim političnim angažiranjem prebivalcev in delavcev, zlasti tistih, ki so prihajali od drugod, je Velenje postalo tudi močan propagandni objekt tudi v državnih odnosih s tujino. Damijan Kljajič je v svojem poročilu nepristransko in zelo natančno zbral podatke in jih prvič objavil v skoraj leksikografskem obsegu.

Zdravnik dr. Ivan Zupanc je delal v zdravstvenem domu od leta 1965 do upokojitve. Zaradi pomanjkanja zdravnikov dela v skrajšanem delovnem času tam še danes. Je eden redkih, ki še iz osebnih izkušenj pozna posamezna obdobja graditve in strokovne rasti zdravstvenega doma. Opisal je čase in razmere v obdobju, ko je bilo tam zaposlenih 60 ljudi, do danes ko jih je tam preko 200. Pri opisovanju so mu bili v pomoč vestno ohranjeni arhivi in bogat slikovni material.

Boris Potrč, univ. dipl. ing. montanistike, je v svojem prispevku opisal več kot 130-letni razvoj premogovnika glede na nevarnosti pri delu. Prikazal je organiziranost jamske reševalne službe in varnostno opremo nekoč in danes.

France Urlep je opisal razvoj Premogovnika Velenje od pričetkov v 19. stoletju, delovanje zdravnikov in tamkajšnje zdravstvene službe do leta 1954. V bližini delavskega naselja je lastnik rudnika zgradil koncem 19. stoletja bolnišnico, ki je delovala do leta 1953. Opisano je delovanje organizacije Bratovskih skladnic, ki so skrbele za zdravstveno in pokojninsko zavarovanje montanističnih delavcev do druge svetovne vojne. Po njej se je uveljavilo enotno zdravstveno in socialno zavarovanje. Glavna opora pri pisanju mu je bila knjiga upokojenega inženirja montanistike Antona Seherja, ki je v dveh obširnih knjigah natančno popisal delovanje premogovnika od začetka do leta 2000.

Marija Hrastnik Koren in Ivana Ramšak popisujeta razvoj obratnih ambulant in Dispanzerja za medicino dela. Zdravstveno varstvo delavcev v premogovniku je bilo

sprva organizirano v sklopu podjetja. Po pričetku delovanja enotnega zdravstvenega doma so kurativno zdravstveno varstvo ob pomoči podjetij izvajale obratne ambulante, preventivno zdravstveno varstvo pa Dispanzer za medicino dela v Zdravstvenem domu v tesnem sodelovanju s službo za varstvo pri delu v podjetjih. Odlično sodelovanje Dispanzerja s Premogovnikom je temelj za visoko raven zdravstvenega varstva delavcev tudi danes.

Razvoj povojnega zobozdravstva v Šaleški in Zgornji Savinjski dolini je opisal v svojem poročilu zdravnik dentalne medicine Stane Grasselli. Za premagovanje začetnih težav povojnega obdobja je bila značilna predvsem iznajdljivost v improvizacijah in izjemna požrtvovalnost vseh zaposlenih v zobozdravstvu. Avtor se dotika vseh pomembnejših dogodkov in mejnikov v razvoju te dejavnosti, ki se je ob graditvi in razvoju Zdravstvenega doma Velenje v kasnejših desetletjih prejšnjega stoletja razvila in dosegla zavidljivo strokovno in organizacijski raven.

V zelo zanimivem članku je dolgoletni predstojnik Bolnišnice Topolšica internist Janez Poles, dr. med., izčrpno opisal rast te ustanove, ki ima svoje začetke že v 16. stoletju. V časih epidemije tuberkuloze se je bolnišnica razvila do te meje, da je razpolagala v tridesetih zgradbah s preko tristo posteljami. Z uvedbo učinkovitih protituberkuloznih zdravil se je obseg dela zmanjšal. Kasneje je v navezi s celjsko bolnišnico zaživela s pljučnim in internim oddelkom. Ko se je kasneje povezala v Zdravstveni center Velenje, je dosegala uspešno strokovno in organizacijsko rast. Po letu 1993, ko je postala samostojen zdravstveni zavod, se srečuje s hudo kadrovsko krizo in išče pot v javno-zasebnem partnerstvu. Postala naj bi poslovno in strokovno uspešna, razvita, mala srednjeevropska bolnišnica.

Prof. dr. Zvonka Zupanič Slavec, dr. med., je predstavila letošnji pomembni jubilej v slovenski medicini. Septembra je minilo 50 let od prve operacije na odprtem srcu. Začetnik slovenske srčne kirurgije je bil prof. Božidar Lavrič, njegov naslednik pa prof. Miro Košak. Z leti je novo znanje omogočilo zamenjave in kasneje poprave srčnih zaklopk, poprave motenj srčnega ritma s srčnimi spodbujevalniki ali sodobnimi posegi na prevodnem nitju, uvajanje manj invazivnih pristopov k srcu z minimalnimi rezi in endoskopskimi pristopi, srčne transplantacije in celo implantacije srčnih črpalk, znanih pod imenom umetno srce. V 90. letih so začeli s posegi na delujočem srcu, ki lahko potekajo z zunajtelesnim krvnim obtokom ali celo brez njega. Vse dosežke je popisala v obsežni monografiji, ki je izšla letos oktobra v Ljubljani, ob jubilejni slovesnosti v Cankarjevem domu.

Prim. Mario Kocijančič je v obširnem prispevku zbral podatke o stotih slovenskih zdravnikih, ki so delovali v Bosni in Hercegovini med leti 1878 in 1990. Sprva so to bili zdravniki, ki so bili v enotah Slovenskih polkov pri avstroogrski zasedbi leta 1878. Sledijo slovenski zdravniki, ki so delali tam v obdobjih 1878–1918 in 1919–1941. V deželi so bili zaželeni in nastavljeni predvsem zdravniki, ki so bili iz avstrijskih dežel, in so poleg nemščine znali še kak slovanski jezik. Dramatične so bile usode slovenskih zdravnikov, ki so bivali in se vojskovali v tej deželi v letih 1941–1945. Najbolj dokumentirano poglavje opisuje tamkajšnje delo prvih povojnih diplomantov ljubljanske medicinske fakultete. Med leti 1946–1950 je delalo v Bosni na prostovoljnih delovnih akcijah do 32 študentov in absolventov Medicinske fakultete.

Zbornik predavanj na 10. Pintarjevih dnevih ostaja zvest dosedanji tradiciji kakovostnih prizadevanj slovenskih zdravnikov na področju domače zgodovine medicine.

France Urlep